

АНОТАЦІЯ

Гриненко С. М. Гітарне мистецтво Миколаївщини в культурному просторі України кінця ХХ – початку ХХІ століття. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво. - Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Міністерство культури та інформаційної політики України, Київ, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню гітарного мистецтва Миколаївщини в контексті сучасного культурного простору України. Головне наукове завдання полягає у розкритті специфіки миколаївської гітарної школи як важливої складової вітчизняного музичного мистецтва та європейського гітарного виконавства.

Аналіз ступеня дослідження проблематики дисертації виявив розробки з питань розвитку сучасного гітарного мистецтва (В. Доценко, Т. Іванніков, А. Коваленко, Є. Мошак, О. Хорошавіна), роботи з історії гітарного виконавства (В. Ганєєв, О. Кригін, В. Сидоренко, В. Ткаченко, Е. Шарнассе, В. Щепакін), особливостей трансформаційних процесів, які відбуваються в сфері гітарного мистецтва Миколаївщини (В. Сологуб). Незважаючи на такі різні аспекти досліджень, окремої роботи, де комплексно висвічується гітарне мистецтво в особливостях його розвитку у Миколаївщині немає. Це підкреслює актуальність роботи. Використовується міждисциплінарний комплексний підхід. Методологічною основою є дослідження з культурно-проектної діяльності, які використані при розгляді фестивального руху та останніх напрацювань в галузі навчання гри на гітарі.

В дисертаційному дослідженні було сформульовано базові поняття, що розкривають специфіку розвитку гітарного мистецтва Миколаївщини. *Класична гітара* є інструментом, традиції виконавства на якому сформовані в західноєвропейській музичній культурі та характеризуються виконанням

класичного та сучасного репертуару з використанням специфічних виконавських штрихів та прийомів гри на ній.

Гітарна виконавська школа - це системна взаємодія між вчителем та учнем, яка спрямована на формування професійного мислення, ігрових навичок, розшифрування авторського тексту та його демонстрацію слухачам відповідно до установлених виконавських наративів.

Академізація гітарного виконавства – процес впровадження в українському культурно-освітньому просторі нових стандартів підготовки фахівців в сфері мистецтва гри на гітарі, де акцентовано увагу на традиціях класичної гітари, у зв'язку з цим відкрито окрему спеціальність «Інструментальне мистецтво. Гітара».

Гітарне мистецтво Миколаївщини розглядається як багатокомпонентна система – цілісне явище, в якому органічно переплітаються у взаємодії наступні компоненти: композиторська творчість – виконавство – викладання гри на гітарі - музикознавство – концертно-фестивальна діяльність в особливостях регіону.

Вперше обґрунтовано базові мистецькі орієнтири розвитку миколаївської гітарної школи XXI століття, для якої характерне впровадження західноєвропейських традицій музикування на класичній гітарі. Реалізація цих завдань проявляється у впровадженні нового для України формату виконавських колективів – гітарного оркестру та гітарного ансамблю. Агентами змін виступають провідні миколаївські гітаристи-викладачі, які мають активну позицію, чітке усвідомлення шляхів реалізації поставлених цілей, розуміння стратегій подальшого розвитку гітарного мистецтва регіону та активно співпрацюють з закордонними фахівцями в сфері гітарного виконавства.

Відзначено, що організація гітарних оркестрів та гітарних ансамблів, які орієнтовані на виконання класичного та сучасного музичного матеріалу, є доволі новим для України досвідом. Миколаївський ансамбль «Classic Guitar» демонструючи високий рівень виконавської майстерності, стає провісником

провідних тенденцій, що реалізуються у культурно-мистецькому просторі. Прогресивні починання, що орієнтовані на впровадження академічного гітарного вітчизняного виконавства, є транспонуванням традицій гри на класичній гітарі, притаманних країнам Західної Європи. Проявом подібних новацій є прагнення до використання гітар новітніх конструкцій дабл-топ (з подвійною декою), що впроваджуються до обігу європейськими гітаристами. Зокрема знаходять практичного застосування гітари, в яких конструктивні зміни були здійснені Маттіасом Дамманом та Гернотом Вагнером. Сучасні гітарні майстри наділили класичну гітару сонорними якостями, які наблизили її до фортепіанного звучання, зробивши звук більш гучним, фонічно приємним без зовнішньо-кардинальних конструктивних змін інструмента.

Обґрунтована оригінальність гітарних творів композиторів Миколаївщини (В. Задоянова, Л. Пантелеймонова, В. Коршунова, О. Федотка). Спеціально для миколаївських гітарних колективів було написано ряд творів київським композитором В. Антонюком – «Danza Festival» для ансамблю «Classic Guitar» та твір «Адажіо» для гітари соло та камерного оркестру, присвячений першим виконавцям - Вікторії Жадько та камерному оркестру «Ars – Nova». Миколаївські композитори також написали чимало творів для гітари соло, гітарних ансамблів тощо. Л. Пантелеймонов є автором ряду творів для гітари соло і для квартету гітар. В. Коршунов здійснив авторський переклад свого твору «Осінь» з музики до п'єси А. Менчела «Девичник» для ансамблю «Classic Guitar». Ціла нотна збірка творів для гітари видана миколаївським композитором О. Федотком. В сучасних гітарних творах може використовуватись широкий спектр прийомів гри, в тому числі тепінг, флажолети, специфічне гітарне легато, расгеадо, гольпе, глісандо, піцикато Бартока, тремоло.

Аналізується репертуарний контент гітарного мистецтва Миколаївщини, який включає твори як вітчизняних авторів, так і зарубіжних, що відносяться до гітарної класики (барокові твори, опуси іспанських композиторів-гітаристів, твори сучасного італійського композитора Roberto Fabbri).

Вперше визначено специфіку гітарного виконавства миколаївського регіону та окреслено основні етапи його розвитку з огляду на трансформаційні процеси, що спостерігаються у сучасній культурі. Потреба змін у питанні гітарного мистецтва детермінована появою нових орієнтирів, що унаочнилися упродовж останніх десятиліть. В обґрунтуванні принципів гітарної школи Миколаївщини за основу взято теорії соціокультурного проектування на основі яких визначено цілеспрямованість у впровадженні інноваційної освітньо-професійної програми підготовки фахівців спеціальності «Інструментальне мистецтво. Гітара» у вишах Миколаєва, в якій акцентовано увагу на використанні сучасних комп'ютерних технологій при підготовці гітаристів, в тому числі у впровадженні інклюзивного навчання.

Відзначено вплив В. Сологуб, С. Гриненко у зміні мистецьких засадничих принципів не лише Миколаївського гітарного виконавства, а й інших гітарних шкіл України. Студенти класу В. Сологуб - В. Олійник, Г. Кіндзерський, А. Царикова, О. Корольков отримали чимало винагород як солісти, як учасники гітарного дуету, гітарного квартету тощо. Підкреслено, що високий виконавський рівень миколаївських гітаристів здобуває чималого визнання на міжнародному та всеукраїнському рівнях. Представниками миколаївської гітарної школи окрім вищезгаданих виконавців є І. Полянський, С. Деркач, О. Саморезов. Вони є не лише провідними гітаристами, а й також здійснюють викладацьку діяльність, продовжуючи розвиток у напрямку, закладеному її фундаторами.

Відзначається переорієнтація і у питаннях звуковидобування та використання прийомів гри на гітарі. В миколаївській гітарній школі здійснюється поступовий відхід від уніфікованих принципів, які були притаманні для народно-інструментального виконавства на різних струнно-щипкових інструментах (гітарі, домрі, балалайці) у напрямку індивідуалізації застосування суто гітарних (лютневих) прийомів гри. Це стосується пальцевого, а не плекторного звуковидобування. У гітарному оркестрі наявні однотипні виключно поліфонічні інструменти, в яких використовуються

нейлонові або карбонові струни, це сприяє формуванню принципово іншого фонізму, ніж в народно-інструментальних оркестрах чи ансамблях, до складу яких входить гітара. В межах миколаївської гітарної школи відбувається формування звукообразних настанов, які утверджують зв'язок з традиціями європейських гітарних шкіл.

Наголошено, що зміни мистецьких наративів у сфері гітарного виконавства миколаївського регіону здійснюються не лише у навчальній царині, а й у інших питаннях, які виступають невід'ємною частиною музичної практики - це концертно-фестивальна галузь та композиторська творчість. В розвитку фестивально-конкурсного руху використана методологія організації соціокультурної діяльності, в основі якої покладено цілеспрямованість, засоби виконання та їх моніторинг. У Миколаєві засновано ряд фестивалів гітарного мистецтва, що виступають осередками нового вектору розвитку гри на гітарі, орієнтованого на західноєвропейські традиції. Це міжнародний фестиваль гітарного мистецтва «Vivat Guitara!», всеукраїнський освітньо-мистецький проєкт «Guitar Corporation», організованих В. Сологуб та С. Гриненко. В них брало участь чимало колективів та солістів з різних регіонів України та всесвітньовідомих зарубіжних виконавців. Деякі твори, які було виконано у фестивальних програмах «Vivat Guitara!» в Україні презентувалися вперше – гітарний концерт Фердинандо Каруллі e-moll «Petit Concerto de Société» op. 140 та концерт для гітари з оркестром e-moll op. 56 Франческо Моліно.

В межах фестивалів та конкурсів у Миколаєві проходить чимало майстер-класів гри на класичній гітарі, які проводяться закордонними та вітчизняними фахівцями. В них приймали участь вітчизняні провідні виконавці з різних регіонів України - це С. Радзецький, Ю. Радзецький, В. Жадько, В. Паламарчук, Б. Бельський, В. Доценко, О. Бойко. Також серед запрошених гостей, що проводили майстер-класи були провідні гітаристи з різних країн світу: У. Дойчинович (Сербія), Г. Гійен (Венесуела), Д. Павлович

(Угорщина), Г.В. Кауфманн (Німеччина), І. Шошин (Білорусь), Ф. Оптолович (Польща) Г. Іноземцева, Є. Фінкельштейн (Росія), та ін.

Мистецько-проектна діяльність Миколаєва супроводжується й іншими неординарними подіями, метою яких є зростання інтересу до виконавства на класичній гітарі. Було організовано масштабний гітарний флешмоб, що поєднав в оркестрі 245 гітаристів, яким керував професор Бременської вищої школи мистецтв Ганс Вільгельм Кауфманн. Фестивальний та конкурсний рух, починаючи з 2020 року зазнав чималих трансформацій, які обумовлені потребою зміни формату заходів. Це впровадження онлайн-змагань та виступів, які організовуються як закордонними, так і вітчизняними інституціями. Сучасні гітарні фестивалі функціонують за законами художнього комунікаційного видовища і характеризуються не локальністю, соціальною спрямованістю.

Гітарне мистецтво Миколаївщини наразі демонструє високий рівень розвитку усіх компонентів музичної системи, що супроводжується оновленням навчальних програм підготовки виконавців, заснуванням традиції гри на класичній гітарі, що буде суголосна провідним тенденціям, наявним у західноєвропейському просторі, створенням оригінального гітарного репертуару, формуванням потужних культурно-мистецьких проєктів.

Ключові слова: гітарне мистецтво, класична гітара, композиції для гітари, культурно-мистецькі проєкти, концертно-фестивальний рух, Миколаївський регіон.

SUMMARY

Hrynenko S. M. Guitar art of Mykolaiv region in the cultural space of Ukraine in the end of 20th – the beginning of 21st century. – Qualifying Scientific Work on the Rights of the Manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy Degree: Specialty 025 - Music art. – National Academy of Culture and Arts Management, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, Kyiv, 2021.

The thesis is devoted to the research of guitar art of Mykolaiv region in the context of modern cultural space of Ukraine. The main scientific task aims to reveal the specifics of the Mykolaiv guitar school as an important component of domestic musical art and the European guitar performance.

The analysis of the degree of research of the dissertation revealed the development of modern guitar art (V. Dotsenko, T. Ivannikov, A. Kovalenko, E. Moshak, O. Khoroshavina), works on the history of guitar performance (V. Ganeev, O. Krygin, V. Sidorenko, V. Tkachenko, E. Sharnasse, V. Shchepakin), features of transformation processes that take place in the field of guitar art of Mykolaiv region (V. Sologub). Despite such various aspects of research, there is no separate work where guitar art in Mykolaiv region is comprehensively highlighted. This emphasizes the urgency of the work. An interdisciplinary integrated approach is used. The methodological basis is research on cultural and project activities, which are used to consider the festival movement and recent developments in the field of guitar playing.

In the dissertation research the basic concepts revealing specificity of development of guitar art of Mykolaiv region were formulated. The classical guitar is an instrument on which the traditions of performance are formed in the Western European musical culture and are characterized by the performance of classical and modern repertoire using specific performance touches and techniques of playing it.

Guitar performance school is a systematic interaction between a teacher and a student, which is aimed to form professional thinking, playing skills, deciphering the author's text and its demonstration to students in accordance with established performance narratives.

Academicization of guitar performance is a process of introduction in the Ukrainian cultural and educational space of new standards of training specialists in the art of playing the guitar, which focuses on the traditions of classical guitar, in this regard a separate specialty «Instrumental art. Guitar» was opened.

Guitar art of Mykolaiv region is considered as a multicomponent system – a holistic phenomenon in which the following components are organically

intertwined in interaction: compositional creativity – performance – teaching guitar – playing musicology – concert-festival activity in the peculiarities of the region.

For the first time the basic artistic landmarks of development of the Mykolaiv guitar school of the 21st century which is characterized by introduction of the Western European traditions of music on a classical guitar are proved. The implementation of these tasks is manifested in the introduction of a new format for Ukraine performing groups – guitar orchestra and guitar ensemble. Agents of changes are the leading Mykolaiv guitarists-teachers who have an active position, clear understanding of ways of realization of the set purposes, understanding of strategies of the further development of guitar art of the region and actively cooperate with foreign experts in the field of guitar performance.

It is noted that the organization of guitar orchestras and guitar ensembles, which are focused on the performance of classical and modern musical material, is a fairly new experience for Ukraine. The Mykolaiv ensemble «Classic Guitar» demonstrating a high level of performing skill, becomes the forerunner of the leading tendencies implemented in cultural and art space. Progressive initiatives aimed to introduce academic domestic guitar performance are a transposition of the traditions of playing the classical guitar, typical of Western Europe. A manifestation of such innovations is the desire to use guitars of the latest double-top designs (with a double deck), which are introduced by European guitarists. In particular, guitars in which structural changes were made by Matthias Dammann and Gernot Wagner find practical application. Modern guitar masters endowed the classical guitar with sonorous qualities that brought it closer to the piano sound, making the sound louder, phonically pleasant without externally – cardinal structural changes of the instrument.

The originality of guitar works of composers of Mykolaiv region (V. Zadoyanov, L. Panteleimonov, V. Korshunov, O. Fedotko) is substantiated. A number of works by the Kyiv composer V. Antonyuk were written especially for the Mykolaiv guitar ensembles – «Danza Festival» for the ensemble «Classic Guitar» and the work «Adagio» for solo guitar and chamber orchestra, dedicated to

the first performers Victoria Zhadko and the chamber orchestra «Ars – Nova». Mykolaiv composers also wrote many works for solo guitar, guitar ensembles, etc. L. Panteleimonov is the author of a number of works for solo guitar and for guitar quartet. V. Korshunov translated his work «Autumn» from music to A. Menchel's play «Maiden» for the ensemble «Classic Guitar». The whole musical collection of works for guitar is published by the Mykolaiv composer O. Fedotko. Modern guitar works can use a wide range of playing techniques, including tapping, flageolets, specific guitar legato, rasgado, golpe, glissando, Bartok pizzicato, tremolo.

The repertoire content of guitar art of Mykolaiv region is analyzed, which includes works of both domestic and foreign authors belonging to guitar classics (baroque works, opuses of Spanish composers-guitarists, works of modern Italian composer Roberto Fabbri).

For the first time the specificity of guitar performance of the Mykolaiv region is defined and the main stages of its development in view of the transformational processes observed in modern culture are outlined. The need for change in the field of guitar art is determined by the emergence of new landmarks that have become apparent in recent decades. In substantiation of principles of guitar school of Mykolaiv region the theories of sociocultural designing on the basis of which purposefulness in introduction of the innovative educational and professional program of preparation of experts of a specialty «Instrumental art. Guitar» in the universities of Mykolaiv, which focuses on the use of modern computer technology in the training of guitarists, including the introduction of inclusive education.

The influence of V. Sologub and S. Hrynenko in changing the artistic basic principles not only of the Mykolaiv guitar performance, but also of other guitar schools of Ukraine is noted. Students of the class V. Sologub, V. Oliynyk, G. Kindzersky, A. Tsarykova, O. Korolkov received many awards as soloists, as members of the guitar duo, guitar quartet and more. It is emphasized that the high level of performance of the Mykolaiv guitarists gets considerable recognition at the

international and all-Ukrainian levels. Representatives of the Mykolaiv guitar school besides the above-mentioned executors are I. Polyansky, S. Derkach, O. Samorezov. They are not only leading guitarists, but are also involved in teaching, continuing to develop in the direction set by its founders.

There is a reorientation in the issues of sound production and the use of guitar techniques. In the Mykolaiv guitar school gradual departure from the unified principles which were inherent in folk-instrumental performance on various string-plucked instruments (guitars, domra, balalaikas) in the direction of individualization of application of purely guitar (lute) receptions of game is carried out. This applies to finger, not plector sound production. The guitar orchestra has the same type of exclusively polyphonic instruments, which use nylon or carbon strings, which contributes to the formation of fundamentally different phonetics than in folk instrumental orchestras or ensembles, which include a guitar.

Within the limits of the Mykolaiv guitar school there is a formation of sound-like instructions which confirm connection with traditions of the European guitar schools.

It is emphasized that changes of art narratives in the field of guitar performance of the Mykolaiv region are carried out not only in the educational sphere, but also in other questions which are an integral part of musical practice is a concert-festival branch and compositional creativity. In the development of the festival-competition movement, the methodology of organization of socio-cultural activities was used, which is based on the purpose, means of implementation and their monitoring. In Mykolaiv the number of festivals of guitar art acting as centers of a new vector of development of playing on the guitar focused on the Western European traditions is based. This is the international guitar art festival «Vivat Guitar!», The all-Ukrainian educational and artistic project «Guitar Corporation», organized by V. Sologub and S. Hrynenko. Many bands and soloists from different regions of Ukraine and world-famous foreign performers took part in them. Some works that were performed in the festival programs «Vivat Guitar!» presented in Ukraine for the first time – guitar concert by Ferdinando Carulli in E minor «Petit

Concerto de Soci t » op. 140 and guitar concerto with orchestra e-moll op. 56
Francesco Molino.

Within the limits of festivals and competitions in Mykolaiv there are a lot of master classes of playing a classical guitar which are spent by foreign and domestic experts. Domestic leading performers from different regions of Ukraine took part in them: S. Radzetsky, Y. Radzetsky, V. Zhadko, V. Palamarchuk, B. Belsky, V. Dotsenko, O. Boyko. Also among the invited guests who conducted master classes were leading guitarists from around the world: V. Doj inovi  (Serbia), G. Guillen (Venezuela), D. Pavlovi  (Hungary), G.V. Kaufmann (Germany), I. Shoshin (Belarus), F. Optolovich (Poland), G. Inozemtseva, E. Finkelstein (Russia), and others.

Art-project activity of Mykolaiv is followed by other extraordinary events. Their purpose is the growth of interest in classical guitar performance . A large-scale guitar flashmob was organized, bringing together 245 guitarists in the orchestra, led by Hans Wilhelm Kaufmann, a professor at the Bremen University of the Arts. Since 2020, the festival and competition movement has undergone significant transformations, which are due to the need to change the format of events. This is the introduction of online competitions and performances, which are organized by both foreign and domestic institutions. Modern guitar festivals operate according to the laws of artistic communication spectacle and are characterized not by locality, but by social orientation.

Guitar art of Mykolaiv region currently demonstrates a high level of development of all components of the music system, accompanied by updating training programs for performers, establishing a tradition of playing the classical guitar, which will be in line with leading trends in Western Europe, creating original guitar repertoire, forming powerful cultural projects.

Keywords: guitar art, classical guitar, compositions for guitar, cultural and artistic projects, concert festival movement, Mykolaiv region.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Гриненко С. М. Гітарний оркестр: історія формування та сучасний стан. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр.* Київ: Міленіум, 2018. Вип. 34. С. 302-309.

2. Гриненко С. М. Специфіка творів для гітари українських композиторів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.* Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. № 2. Вип. 39. С. 12-17.

3. Гриненко С. М. Різновиди акустичної гітари. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: зб. наук. пр.* Рівне: РДГУ, 2018. Вип. 26. С. 163-167.

4. Гриненко С. М. Гітарні конкурси та фестивалі в українському музичному просторі кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка Карого: зб. наук. пр.,* Київ, 2019. Вип. № 25. С. 33-36.

Стаття в іноземному науковому періодичному виданні

5. Гриненко С. М. Значення майстер-класів для формування вітчизняних гітарних шкіл (на прикладі Півдня України). *East European Scientific Journal*, 2020 № 9 (61), part 1. С. 15-18.

**Наукові праці, які засвідчують
апробацію матеріалів дисертації:**

6. Гриненко С. М. Композиторський доробок в гітарному мистецтві Півдня України. *Трансформаційні процеси в мистецькій освіті та культурі України XXI століття*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-творч. конф., Одеса, Київ, Варшава, 25-26 квітня 2017 р. Київ: НАКККіМ, 2017. С. 57-59.

7. Гриненко С. М. Світові тенденції розвитку гітарного мистецтва та формування української гітарної школи. *Художня культура і мистецька освіта: традиція та сучасність*: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.- творч. конф., Київ, 20-21 листопада 2018 р. Київ: НАКККіМ, 2018. С. 188-190.

8. Гриненко С. М. Розвиток конкурсно-фестивального руху в гітарному мистецтві України. *Модернізація та наукові дослідження: інтеграція науки та практики*: зб. матеріалів наук.-практ. конф., Одеса, 26-27 липня 2019 р. Херсон: вид. Молодий вчений, 2019. С.12-16.

9. Гриненко С. М. Майстер-класи та їх значення у становленні й розвитку гітарних шкіл Півдня України. *Сучасний культурний простір у мистецтвознавчому дискурсі*: зб. матеріалів Міжнар. дистанц. наук.-практ. конф., Київ, 14 листопада 2019 р. Київ: НАКККіМ, 2019. С.72-75.

**Наукові праці, які додатково
відображають наукові результати дисертації**

10. Гриненко С. М. Сучасні світові тенденції розвитку гітарного мистецтва та їх вплив на формування української виконавської школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2018. Вип. 20. Т. 1. С. 39-42.

11. Гриненко С. М. Гітарні фестивалі та конкурси 2020 року: офлайн та онлайн-формат. *Молодий вчений*. Херсон, 2020. №9(85) вересень. С. 4-8.